

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
КеАҚ «Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ»

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАО «ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА»

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
NJSC «L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY»

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТА КҮНІНЕ АРНАЛҒАН
«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТАСЫ:
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУ ЖӘНЕ ҚАРЖЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫ**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ,
«НАЦИОНАЛЬНАЯ ВАЛЮТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН:
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ»
ПОСВЯЩЕННАЯ ДНЮ НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE,
«NATIONAL CURRENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN:
ECONOMIC GROWTH AND FINANCIAL TECHNOLOGIES»
DEDICATED TO THE DAY OF THE NATIONAL CURRENCY
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

13 ҚАРАША, 2024 АСТАНА

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА**

**MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ
ВАЛЮТАСЫ: ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУ ЖӘНЕ
ҚАРЖЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ»**

**Қазақстан Республиканың ұлттық валюта күніне арналған
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ**

13 қараша 2024 жыл

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

**Международной научно-практической конференции,
«НАЦИОНАЛЬНАЯ ВАЛЮТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН:
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ»
посвященной дню Национальной валюты Республики Казахстан
13 ноября 2024 год**

COLLECTION OF MATERIALS

**International scientific and practical conference,
«NATIONAL CURRENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN:
ECONOMIC GROWTH AND FINANCIAL TECHNOLOGIES»
dedicated to the Day of the National Currency of the Republic of Kazakhstan
November 13, 2024**

ASTANA, 2024

УДК 336.743 (574)
ББК 65262.6 (5Қаз)
Ж 14

«Қазақстан Республикасының Ұлттық валютасы: экономикалық өсу және қаржы технологиялары» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы = Международная научно-практическая конференция «Национальная валюта Республики Казахстан: экономический рост и финансовые технологии» = International scientific and practical conference «National currency of the Republic of Kazakhstan: economic growth and financial technologies» - Астана: – 688 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-82-2

Қазақстан Республикасының ұлттық валютасы күніне арналған "Қазақстан Республикасының ұлттық валютасы: экономикалық өсу және қаржы технологиялары" тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағында жас ғалымдар, докторанттар, магистранттар мен студенттер өткізген өзекті және проблемалық мәселелер бойынша авторлық зерттеулердің нәтижелері ұсынылған. Басылым студенттерге, магистранттарға, докторанттарға, сондай-ақ қазіргі ғылымның өзекті мәселелерімен айналысатын оқырмандардың кең ауқымына арналған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции, посвященный дню национальной валюты Республики Казахстан на тему «НАЦИОНАЛЬНАЯ ВАЛЮТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ И ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ» представлены результаты авторских исследований по актуальным и проблемным вопросам, проведенных молодыми учеными, докторантами, магистрантами и студентами. Издание предназначено для студентов, магистрантов, докторантов, а также для широкого круга читателей, занимающихся актуальными проблемами современной науки.

The collection of materials from the international scientific and practical conference dedicated to the Day of the National Currency of the Republic of Kazakhstan on the topic "NATIONAL CURRENCY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: ECONOMIC GROWTH AND FINANCIAL TECHNOLOGIES" presents the results of the author's research on current and problematic issues conducted by young scientists, doctoral students, master's students and students. The publication is intended for students, master's students, doctoral students, as well as for a wide range of readers involved in current issues of modern science.

УДК 336.743 (574)
ББК 65262.6 (5Қаз)

ISBN978-601-7697-82-2

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024

УДК 336.743 (574)
ББК 65262.6 (5Қаз)
Ж 14

Рецензенттер:

Алина Г.Б. - ҚР БҒМ БҒСБК қауымдастырылған профессоры, Esil University мекемесінің «Бизнес және басқару» факультетінің деканы

Мажитов Д.М. – экономика ғылымдарының кандидаты, «Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» КЕАҚ профессоры

Редакциялық алқа:

Жағыпарова А.О. – экономика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Экономика факультетінің деканы, Астана қ.

Мақыш С.Б. – экономика ғылымның докторы, профессор, Esil университетінің бірінші проректоры – академиялық мәселелер жөніндегі проректор, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ диссертациялық кеңесінің төрағасы, Астана қ.

Бұлақбай Ж.М. – экономика ғылымдарының кандидаты., доцент, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі, Астана қ.

Майдырова А.Б. – экономика ғылымның докторы, профессор, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Экономика және кәсіпкерлік» кафедрасының меңгерушісі, Астана қ

Сембиева Л.М. – экономика ғылымның докторы, профессор, ЕҰУ «Мемлекеттік аудит» кафедрасының меңгерушісі. Л.Н.Гумилева, Астана қ.

Аманова Г.Д. - экономика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Есеп және талдау» кафедрасының меңгерушісі. Л.Н.Гумилева, Астана қ.

Муталиева Л.М. – экономика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Туризм» кафедрасының меңгерушісі. Л.Н.Гумилева, Астана қ.

Мухияева Д.М. –Phd докторы қауымдастырылған профессоры, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Менеджмент» кафедрасының меңгерушісі. Л.Н.Гумилева, Астана қ.

ISBN 978-601-7697-82-2

«Қазақстан Республикасының Ұлттық валютасы: экономикалық өсу және қаржы технологиялары» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. – Астана: "Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті"КЕАҚ, 2024. – 699

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Национальная валюта Республики Казахстан: экономический рост и финансовые технологии» . – Астана: НАО «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева», 2024. – 699

Works of the International scientific and practical conference «National currency of the Republic of Kazakhstan: economic growth and financial technologies» . – Astana: NAO "L.N. Gumilyov Eurasian National University", 2024. – 699

ISBN 978-601-7697-82-2

УДК 336.743 (574)
ББК 65262.6 (5Қаз)

© "Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті"КЕАҚ, 2024
© НАО «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева», 2024
© NAO "L.N. Gumilyov Eurasian National University", 2024

Таблица 2 - Общие итоги ревизионных комиссий за 2022-2023 млрд. тенге

Показатели	2022		1 квартал 2023	
	Ревизионная комиссия	Высшая аудиторская палата	Ревизионная комиссия	Высшая аудиторская палата
Количество аудиторских мероприятий	263	20	29	3
Количество объектов аудита	2 233	124	243	55
Охвачено аудитом	5,0	4,9	242,3	5,3
Выявлено нарушений всего	1 658,6	271,1	76,2	127,8
Объем установленных финансовых нарушений	1 069,6	34,2	60,9	39,5
неэффективного планирования	273,7	106,1	6,6	68,8
неэффективного использования бюджетных средств	315	130,8	6,5	19,5
Возмещено финансовых средств	840,8	16,9 (85,3%)	14,4	0,3 (100%)

Как видно из таблицы, на основе проведенных аудитов ревизионными комиссиями и Высшей аудиторской палатой были выявлены нарушения по эффективному использованию бюджетных средств и за счет финансовых нарушений.

Для решения сложившихся проблем необходимо усилить процедуру, бюджетного контроля, анализировать отклонения, на основе результатов анализа в смету доходов и расходов следующих периодов вносить корректировки, выявлять нарушения и неэффективного использования бюджетных средств. Высшая аудиторская палата Республики Казахстан должна улучшить работу при разработке предложений по совершенствованию бюджетного законодательства Республики Казахстан и развитию финансовой системы Республики Казахстан.

Список использованных источников:

1. Официальный сайт Министерства национальной экономики Республики Казахстан. <https://www.gov.kz/memleket/entities/economy/press/news/details/608306?lang=ru>
2. Forbes Kazakhstan, 29 Мая 2024. <https://forbes.kz/articles/dohody-gosbyudzheta-rk-vyrosli-na-76-v-2024-godu-kak-i-rashody-788bb4#:~:text=%>
3. Бақберген Токтаныс. Бюджетный дефицит 2024: положительные сдвиги, но сохраняющиеся вызовы. 25 сентября, 2024. <https://economy.kz/?p=8897>
4. Официальный сайт Высшей аудиторской палаты Республики Казахстан, 2024 г.

ӘОЖ 338.6. 48

МЕМЛЕКЕТТІК ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АУДИТТІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Байбозин.Ж.Е

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты,
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті,
Астана қаласы, Қазақстан Республикасы
e-mail: baibozin777@mail.ru

Ракаева Алия Наурызбаевна, к.э.н., доцент

Андатпа. Мемлекеттік экологиялық аудит — экологиялық бақылау мен басқару жүйесінің маңызды элементі. Бұл процесс экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, табиғи ресурстарды тиімді пайдалану және экологиялық заңнаманың сақталуын бақылау мақсатында

жүзеге асырылады. Экологиялық аудиттің халықаралық тәжірибесі, заңнамалық негіздері және экономикалық, экологиялық маңызы еліміздің экологиялық саясатын дамытуда маңызды рөл атқарады.

Аннотация. Государственный экологический аудит является важным элементом системы экологического контроля и управления. Этот процесс осуществляется в целях обеспечения экологической безопасности, эффективного использования природных ресурсов и контроля за соблюдением экологического законодательства. Международный опыт, правовые основы и экономическая и экологическая значимость экологического аудита играют важную роль в развитии экологической политики страны.

Annotation. State environmental audit is an important element of the environmental control and management system. This process is carried out in order to ensure environmental safety, efficient use of natural resources and control of compliance with environmental legislation. The international experience, legal bases and economic and environmental significance of environmental audit play an important role in the development of the country's environmental policy.

Кілт сөздер: мемлекеттік экологиялық аудит, экологиялық бақылау, экологиялық менеджмент, халықаралық стандарттар, экологиялық заңнама, экологиялық тұрақтылық.

Мемлекеттік экологиялық аудит ұғымы, мәні мен мазмұны

Мемлекеттік экологиялық аудит — экологиялық басқару жүйесінің негізі болып табылатын процесс, оның басты мақсаты — экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Мемлекеттік экологиялық аудиттің мәні қоғам мен табиғат арасындағы үйлесімділікті сақтау, экологиялық заңнаманың сақталуын бақылау, табиғи ресурстарды рационалды пайдалану болып табылады.

Аудиттің мазмұнына экологиялық нормалар мен стандарттарды тексеру, экологиялық ықпалды бағалау, және экологиялық есептілікті зерттеу кіреді. Бұл процесс мемлекеттік органдар мен жеке сектор арасындағы байланыс пен серіктестікті нығайтады.

Мемлекеттік экологиялық аудиттің халықаралық тәжірибесі мен стандарттары.

Мемлекеттік экологиялық аудиттің халықаралық тәжірибесі 1970-1980 жылдардан бастап дамып келеді. Әлемнің көптеген елдері экологиялық аудитті жүргізу бойынша стандарттар мен ережелер қабылдады.

ISO 14001 стандарттары экологиялық менеджмент жүйелерін қалыптастыру мен жетілдіруге бағытталған. Бұл стандарттар экологиялық аудиттің тиімділігін арттырып, экологиялық жауапкершілікті күшейтеді.

Кесте-1. Халықаралық экологиялық аудит стандарттарының сипаттамасы

Стандарт	Сипаттама	Мақсаты
ISO 14001	Экологиялық менеджмент жүйесін стандарттау	Экологиялық жауапкершілікті арттыру
EMAS	Экологиялық менеджмент және аудит жүйесі	Экологиялық көрсеткіштерді жақсарту
OHSAS 18001	Жұмыс орындарында қауіпсіздікті басқару	Экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету

Ескерту – [2,3,4] дереккөзі негізінде автормен құрастырылған

Мемлекеттік экологиялық аудитті жүзеге асырудың заңнамалық негіздері

Қазақстан Республикасында мемлекеттік экологиялық аудитті жүзеге асыру «Экологиялық кодекс» арқылы реттеледі. Бұл кодексте экологиялық аудиттің негізгі принциптері, мақсаттары, құқықтары мен міндеттері анықталған.

Заңнамалық актілер экологиялық бақылауды және табиғи ресурстарды рационалды

пайдалануды көздейді, бұл мемлекеттік экологиялық аудиттің тиімділігін арттырады.

Кесте-2. Қазақстандағы экологиялық заңнаманың негізгі актілері

Заңнама атауы	Қабылданған жылы	Негізгі мазмұны
Экологиялық кодекс	2007	Экологиялық аудиттің негіздері мен принциптері
Табиғатты қорғау туралы заң	1997	Табиғи ресурстарды пайдалану ережелері
Қоршаған ортаны қорғау туралы заң	2003	Экологиялық мониторинг пен бақылау

Ескерту – [1,5,6] дереккөзі негізінде автормен құрастырылған

Мемлекеттік экологиялық аудиттің экономикалық маңызы экологиялық шығындарды азайту мен ресурстарды тиімді пайдалануға негізделеді. Аудит кәсіпорындардың экологиялық көрсеткіштерін бағалауға, экологиялық есептілікті жақсартуға мүмкіндік береді.

Экологиялық мағынада мемлекеттік экологиялық аудит экожүйелердің тұрақтылығын сақтау, табиғи ресурстарды қорғау, және климаттың өзгеруіне қарсы іс-шараларды жүзеге асыруға ықпал етеді.

Кесте-3. Мемлекеттік экологиялық аудиттің экономикалық және экологиялық әсерлері

Экономикалық әсерлер	Экологиялық әсерлер
Экологиялық шығындарды төмендету	Экожүйелердің тұрақтылығын сақтау
Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану	Табиғи ресурстарды қорғау
Экологиялық жауапкершіліктің артуы	Климаттың өзгеруіне қарсы іс-шараларды жүзеге асыру

Ескерту – [7] дереккөзі негізінде автормен құрастырылған

Мемлекеттік экологиялық аудиттің жүзеге асырылу үрдісі бірнеше кезеңдерден тұрады:

Дайындық кезеңі: Аудиттің мақсаттары мен міндеттерін анықтау, аудит жүргізу үшін қажетті ақпарат жинау.

Аудит кезеңі: Экологиялық нормалардың сақталуын тексеру, ақпаратты жинау және бағалау.

Талдау және есеп дайындау: Жиналған мәліметтерді талдау, аудит нәтижелерін жүйелеу және есепті даярлау.

Ұсыныстар мен ұсыныстар: Аудит нәтижелері бойынша ұсыныстарды әзірлеу және жүзеге асыру.

Кесте 4. Мемлекеттік экологиялық аудиттің кезеңдері

Кезең	Сипаттама
Дайындық кезеңі	Аудиттің мақсаттары мен міндеттерін анықтау
Аудит кезеңі	Экологиялық нормаларды тексеру
Талдау кезеңі	Жиналған мәліметтерді талдау
Ұсыныстар кезеңі	Аудит нәтижелері бойынша ұсыныстар дайындау

Ескерту – [8] дереккөзі негізінде автормен құрастырылған

Мемлекеттік экологиялық аудиттің болашағы экологиялық басқару жүйелерінің интеграциялануына, халықаралық стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз етуге және экологиялық мәдениеттің дамуына байланысты. Аудиттің рөлі экологиялық мәселелерді

шешуде және тұрақты даму жолында маңызды болады.

Кесте-5. Экологиялық аудиттің болашағы

Болжамды бағыт	Сипаттама
Интеграция	Экологиялық басқару жүйелерінің бірігуі
Халықаралық стандарттар	Стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз ету
Экологиялық мәдениетті дамыту	Қоғамның экологиялық мәдениетінің артуы

Ескерту – [7] дереккөзі негізінде автормен құрастырылған

Мемлекеттік экологиялық аудит экологиялық басқару мен бақылаудың маңызды элементі болып табылады. Халықаралық тәжірибе, заңнамалық негіздер, экономикалық және экологиялық маңызы бұл жүйенің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Мемлекеттік экологиялық аудиттің рөлі мен мәні қазіргі таңда арта түсуде, экологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ету бағытында маңызды қадамдар жасау қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1.Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. (2007). ҚР Парламенті. <http://www.adilet.gov.kz>
- 2.ISO 14001:2015. Экологиялық менеджмент жүйелері — Талаптар және пайдалану нұсқаулары. <https://www.iso.org/standard/61936.html>
- 3.EMAS (Eco-Management and Audit Scheme). https://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
- 4.OHSAS 18001:2007. Occupational health and safety management systems — Requirements. <https://www.bsigroup.com/en-GB/ohsas-18001-occupational-health-and-safety/>
- 5.Табиғатты қорғау туралы заң. (1997). ҚР Парламенті. <http://www.adilet.gov.kz>
- 6.Қоршаған ортаны қорғау туралы заң. (2003). ҚР Парламенті. <http://www.adilet.gov.kz>
- 7.Халықаралық экологиялық аудит тәжірибесі. (2020). Экологиялық зерттеулер журналы. <http://www.journalofenvironmentalresearch.com>
- 8.Статистикалық мәліметтер мен зерттеулер. Қазақстан Республикасының экология министрлігі. <http://www.eco.gov.kz>

УДК 336.225.2

НЕОБХОДИМОСТЬ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЛОГОВОГО И ТАМОЖЕННОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

Бекболсынова А.С.

Докторант ОП «Государственный аудит»
Научный руководитель – д.э.н., профессор **Сембиева Л.М.**
Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева,
Астана, Республика Казахстан
bekas.ast@mail.ru

Андатпа Мақалада салықтық және кедендік әкімшілендіру қажеттілігі және бизнес-процестерді цифрландырудың өсіп келе жатқан рөлі талқыланады. Жылдар бойынша салық түсімдерін талдау негізінде мемлекет тарапынан осы мақсатқа бөлінген бюджет қаражатының тиімділігіне аудит жүргізу қажеттілігі айқындалады

Кілт сөздер. салық әкімшілігі, кедендік әкімшілендіру, бюджет, цифрландыру, аудит, тиімділік

Аннотация. В статье рассмотрены необходимость налогового и таможенного администрирования, возрастающая роль цифровизации бизнес- процессов. На основе анализа